

ویژگی‌های معماری موثر بر تقویت حس سرزندگی در فضاهای نیمه باز مسکونی (نمونه موردی: آپارتمان‌های مسکونی شهر ساری)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

کد مقاله: ۸۶۷۳۳

فائزه غفاری^{۱*}، فاطمه مهرافشان^۲، زهرا مهرافشان^۳

چکیده

مجتمع‌های مسکونی به علت توسعه سریع شهری با بی‌نظمی و بدون برنامه ریزی در حال شکل‌گیری و گسترش هستند که این امر موجب کاهش تعامل انسان با محیط و از بین رفتن کیفیت زندگی در مسکن شده است. با توجه به اهمیت ارتباط مسکن با فضای بیرون، طراحی فضای میان‌اهمیت زیادی دارد و بی‌توجهی به این موضوع باعث جدایی میان فضای درون و بیرون می‌شود. مجتمع‌های مسکونی بدون در نظر گرفتن نیازهای انسان و کیفیت زندگی در آن ساخته می‌شوند و زندگی در فضای سرزنده که یکی از نیازهای انسان است نادیده گرفته می‌شود. سرزندگی یکی از کیفیت‌های مطلوب زندگی است که یکی از راه‌هایی که در ایجاد سرزندگی موثر است، سرزندگی در فضاهای نیمه باز مسکونی است. هدف از این پژوهش بررسی ویژگی‌های کالبدی و عملکردی فضاهای نیمه باز در ایجاد حس سرزندگی در مجتمع‌های مسکونی است. روش تحقیق بکار گرفته شده توصیفی-تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی بصورت مشاهده مورد استفاده قرار گرفته است. براساس نتایج بدست آمده مولفه‌های کالبدی، مولفه ادراکی، مولفه اجتماعی و مولفه عملکردی مهم‌ترین عوامل تاثیر سرزندگی در فضای نیمه باز مسکونی می‌باشد.

واژگان کلیدی: مجتمع مسکونی، فضای نیمه باز، حس سرزندگی، سرزندگی محیطی

۱- استادیار، گروه معماری، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (نویسنده مسئول)

Faezeh.ghaffari@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

مسکن مکانی است که باید به مجموعه اهداف پاسخگو باشد. فضای مسکونی اولین مکان چپستی و معنای زندگی انسان است. در سال های اخیر، به دلیل رشد جمعیت، افزایش شهرنشینی، بالا رفتن قیمت زمین و استفاده بیشتر از اراضی، ساخت ساختمان های بلند مرتبه و نزدیک به هم گسترش یافت که این امر موجب کاهش تعامل انسان با محیط و از بین رفتن کیفیت زندگی در مسکن شده است (بهزادفر و قاضی زاده، ۱۳۹۰). مجتمع های مسکونی مکان مناسبی برای تامین این نوع نیازهای ساکنین است تا با تقسیم کردن هزینه ی خدمات متفاوت بین خانوار ها مکانی مناسب به صورت جمعی برای ساکنین باشد (جعفری و بیگایی، ۲۰۱۴). امروزه در حوزه مسکن با توجه به ارائه الگوهای جدید ساخت، بسیاری از ارزش ها فراموش شده اند. فضای نیمه باز نسبت به فضای بسته ارزش کمتری پیدا کرده که نتیجه ی آن تغییر کاربری ایوان و بالکن، کاهش توجه به فضای نیمه باز کیفیت موجود در آن ها و ارتباط انسان با محیط شده که باعث به خطر افتادن سلامت و کیفیت زندگی شهروندان شده است. این فضاهای نیمه باز فاقد ارزش معماری هستند (نشان‌دور اصلی، ۲۰۱۸).

برای گذشتن فضای باز به فضای بسته فضای واسطی نیاز است که فضای نیمه باز نامیده می شود و از گذشته تاکنون در مسکن دیده می شوند. فضاهای نیمه باز نقشی برای گسترش عملکرد فضای داخلی و ارتباط با فضای بیرونی ایفا می کنند (مضطرزاده و سجادی، ۲۰۱۹). بالکن ها و تراس ها در واحدهای مسکونی فضای نیمه باز محسوب می شوند که علاوه بر تامین نور و تهویه داخلی به عنوان آسایش محیطی و عملکردی، کمتر در الویت طراحان مجتمع های مسکونی قرار گرفته است (ملکتوات ال، ۲۰۱۶). با توجه به کم رنگ شدن و یا حذف شدن فضای نیمه باز در واحدهای مسکونی، عملکرد این فضاها از بین رفته یا به صورت کم رنگ به فضا و عملکرد دیگری تغییر یافته است (مداحی و همکاران، ۱۳۹۷). اگر فضاهای خارج یا مابین ساختمان ها آگاهانه طراحی و اجرا شوند قادر خواهند بود تا فعالیت های خاص را در خود جای دهند و تعادل و توازن را در جامعه ایجاد کنند و در نتیجه سرزندگی را با ویژگی های مختلف افزایش دهند (شهبازی و همکاران، ۱۳۹۸). احساس سرزندگی با شادی و نشاط ارتباط نزدیکی دارد. سرزندگی میتواند در فضاهای مختلفی وجود داشته باشد که عوامل گوناگونی را شامل می شود و در هر فرهنگ و جامعه ای می تواند معانی متفاوتی داشته باشد (شهبازی و همکاران، ۱۳۹۹). مهمترین نیاز روانی انسان که به دلیل تاثیرات زیاد بر زندگی فرد، همیشه ذهن بشر را مشغول کرده، شادی و سرزندگی می باشد. سرزندگی انعکاس سلامت جسمانی و روانشناختی افراد است (کشاورزی و همکاران، ۱۳۸۷). فضای سرزنده، فضایی است که در زمان طولانی از روز، افراد به اختیار خود زمانی را در این فضا سپری کنند و این فضا مکانی برای ماندن باشد (فرانسیس، ۲۰۰۳).

با توجه به اهمیت سرزندگی در فضای نیمه باز مسکونی تحقیق حاضر به دنبال پاسخ گویی به این پرسش ها می باشد. فضای نیمه باز در مجتمع های مسکونی از چه ویژگی های کالبدی و عملکردی برخوردار باشد تا احساس سرزندگی در ساکنین را افزایش دهد؟ عوامل تاثیر گذار در تعامل کاربر با فضاهای نیمه باز مسکونی چیست؟

۲- پیشینه تحقیق

در تحقیقات انجام شده در زمینه ی فضاهای نیمه باز مسکونی دارای ویژگی معنایی و ارتباطی، نیازمند بودن انسان به فضای درون و فضای بیرون و امکان حرکت بین آنها را به دنبال دارد و از مهم ترین ویژگی سرزندگی میتوان به امنیت، فضای سبز، چشم انداز و وسعت اشاره کرد (جدول ۱).

جدول ۱- پیشینه تحقیق (ماخذ: نگارنده)

ردیف	پژوهشگر	سال	هدف تحقیق	نتایج تحقیق
۱	شهبازی و همکاران	۱۳۹۸	شناسایی میزان اهمیت اثر هر یک از عوامل سرزندگی محیطی در فضای باز	بعد اجتماعی- فرهنگی موثرترین بعد سرزندگی محیطی فضای باز هستند
۲	بنیانی و همکاران	۱۳۹۷	بررسی چگونگی ارتباط فضایی در عبور از فضای باز به بسته	دارای ویژگی معنایی و ارتباطی- نیازمند بودن انسان به فضای درون و فضای بیرون و امکان حرکت بین آنها
۳	شاهپوری و مضطرزاده	۱۴۰۱	بررسی تعامل پذیری فضای نیمه باز	ویژگی های ساختاری تاثیر بیشتر از ویژگی های غیر ساختاری در تعامل پذیری فضای نیمه باز دارد
۴	آقایی و همکاران	۱۳۹۹	ارتقای کیفیت در طراحی واحدهای مسکونی معاصر	تخصیص مساحت به فضای شناور که بین دو عرصه خصوصی و عمومی در نظر گرفته میشود
۵	خلخالی و آیوزیان	۱۳۹۹	بررسی ارتقای رضایتمندی و عوامل تاثیرگذاری بر آن	جنبه های کالبدی- جنبه های زمینه ای- جنبه های انسانی و جنبه های عملکردی
	مولایی هاشجین		بررسی و شناخت شاخص های	تنوع کالبدی- جذابیت بصری- بهره گیری از

۶	و همکاران	۱۴۰۰	کالبدی موثر بر سرزندگی	عناصر طبیعی - چشم انداز مطلوب - ایمنی و نورپردازی
۷	احمدی و حبیبی	۱۳۹۸	شناسایی نمود مفهوم مسکونت	هویت جمعی فضا محور - اعتماد اجتماعی - جدایی گزینی فضایی

۳- روش تحقیق

این تحقیق از نوع ترکیبی بوده و روش تحقیق مورد استفاده برای جمع آوری اطلاعات از نوع توصیفی-تحلیلی است. برای رسیدن به اهداف تحقیق از روش کتابخانه ای، ابتدا مفاهیم اولیه در مورد مسکن و تعامل انسان با محیط بیرون و همچنین عوامل موثر بر حس سرزندگی مطرح شد؛ سپس ضمن بازشناسی نظریات مرتبط و پس از آن مطالعات مربوط به سرزندگی فضاهای نیمه باز صورت میگیرد و در ادامه ی پژوهش و بررسی های میدانی مورد تحلیل قرار گرفته و بررسی نمونه های موجود بر اساس مشاهده و تصویر برداری صورت گرفته است.

۴- مبانی نظری

۴-۱- مسکن مطلوب

امروزه مسئله مسکن مطلوب در جامعه بشریت وجود دارد. به دلیل کمبود و قیمت بالای زمین ناچاراً مساحت مسکن در حال تقلیل یافتن است و فضای مسکونی باید با عملکرد مناسب طراحی شود که به نیازهای استفاده کنندگان پاسخ دهد تا قابل استفاده و کارایی درست داشته باشد (مضطرزاده و حجتی، ۱۳۹۰) (جدول ۲).

جدول ۲- عوامل کلی موثر بر مطلوبیت مسکن (ماخذ: نگارنده)

ردیف	عوامل موثر بر مطلوبیت مسکن	
۱	ایمنی و امنیت	درجات مختلف امنیت برای ساکنان یکی از ویژگی های معماری مسکن مطلوب است. امنیت در مقابل سوانح طبیعی و فعالیت های انسانی از جنبه های امنیت به شمار می رود (نقی زاده، ۱۳۷۹).
۲	آرامش	خانه مکانی است که بشر در آن برای فرار از زندگی روزمره به آرامش می رسد. آرامش تنها از آسایش فیزیکی فرد و خانواده در مقابل عوامل بیرونی نیست بلکه از آرامش درونی که بین اعضای خانواده است نشأت می گیرد. خانه محل استراحت، تامل و تعمق، آسایش و پردازش تجربیات محیط پیرامون است (پاکزاد، ۱۳۸۶).
۳	دنجی	خانه محل خلوت انسان است. مکانی که از تهدیدهای بیرونی انسان را حفظ کرده و با محیط بیرون این ارتباط را کنترل شده نگه می دارد (پاکزاد، ۱۳۸۶).
۴	محرمیت	آسایش خانواده وابسته به مصون بودن فضاهای داخلی خانه از دید بیگانگان است. ارتباط فضاهای داخلی باید به گونه ای باشد که انسان علاوه بر آرامش و امنیت در این فضا، برای افراد خارج از خانواده بدون تسلط باشد (نقی زاده، ۱۳۷۹).
۵	انعطاف پذیری	انسان در خانه از قید و بندهای زندگی جمعی آزاد است و می تواند مکان زندگی خود را مطابق با نیاز و سلیقه خود تغییر دهد. در این راستا طراح باید فضاهای داخلی را منعطف طراحی کند.

۴-۲- فضای نیمه باز

حداصل بین فضاهای بسته و باز به عنوان یک فضای ارتباط دهنده شناخته می شود. در واقع مجموعه عناصری هستند که فضای باز را از فضای سرپوشیده جدا نگه می دارند. فضای نیمه باز به فضایی اطلاق می شود که امکان دسترسی از فضای بسته ساختمان به فضای باز بیرونی را دارا می باشد به گونه ای که حداقل یک وجه از آن باز باشد. فضای نیمه باز، فضای بینایی است که اتصال دهنده فضای باز و بسته می باشد و سلسله مراتب دسترسی بین دو فضای باز و بسته را فراهم می کند. فضای نیمه باز به عنوان فضای استقرار، مفصل بین فضای باز و بسته اطلاق می شود. این فضا عرصه برای زندگی نیمه جمعی و خصوصی است. با توجه به فرهنگ نیز حس نیمه گشودگی آن تعیین می شود (آرنوبولد و گارباگناتی، ۱۹۷۱). فضای نیمه باز فضایی مسقف است که از دو یا سه طرف با هوای باز بیرون ارتباط دارند مانند بالکن و ایوان (جدول ۳).

جدول ۳- ویژگی های فضای نیمه باز (ماخذ: نگارنده)

انتقال	نیمه خلوتی
فضاهای نیمه باز، فضاهای انتقال دهنده هستند. این فضاها مکان هایی وارونه هستند. مدخل ها، درگاه ها، ایوان ها، بالکن ها، درها، و... همه عناصر وارونگی هستند. نفوذ پذیری یک محدوده را این فضاها کنترل کرده و عدم تداوم فضایی را برقرار می کند، در حالی که اجازه می دهند به طور همزمان از آن ها به طور فیزیکی یا بصری عبور کنند (کریر، ۲۰۱۰). در ورودی فضای نیمه باز را میتوان به صورت فضای انتقال مشاهده کرد. این فضاها ممکن است از نظر فیزیکی نیمه محصور باشد و حس نیمه محصور بودن القا کند و در یک طیف کاملاً محصور تا نیمه محصور نیز باشد. علاوه بر اینکه فضای نیمه باز به میزان محصور بودن فضا بستگی دارد، به خصوصیات عناصر احاطه کننده ی آن و ایجاد احساس نیمه محصوریت نیز بستگی دارد (زرکش، ۱۳۹۰).	فضای نیمه باز مفهومی از نیمه خلوت بودن را می دهد. نیمه خلوت در هم آمیخته ای از رابطه داشتن و نداشتن با دیگران به طور همزمان، که این ماهیت متضاد دو وجهی دارد (زرکش، ۱۳۹۰). فضای نیمه باز یکی از فضای حفاصل بین فضای عمومی و فضای خصوصی است. این فضا برای حفظ توازن زندگی جمعی و خصوصی است (ال- شارکاوی، ۱۹۸۵). فضای نیمه باز در نوسان بین دو فضای باز و بسته است و فرد در آن به هر دو فضا وابسته است. در هر فرهنگی فضای نیمه باز حالات مختلفی از کالبد فیزیکی-عینی فضا را در بر میگیرد (زرکش، ۱۳۹۰).

۳-۴- حس سرزندگی

در واژگان فارسی، پر کاربردترین معادلات واژه سرزندگی کلماتی چون مانند: شادی، شادابی، نشاط، حس حیاط و رضایت هستند (کوشالی، ۲۰۱۵). در فرهنگ معین، شادمان و سرحال تعبیر می شود. در فرهنگ عمید، سرخوش، شادمان و با نشاط آمده است. واژه سرزنده با کلماتی چون زنده دل، با نشاط، دل به نشاط و... مترادف است. با کلماتی چون افسرده، پکر و گرفته متضاد می باشد. سرزندگی به معنی پویایی و نشاط و برقرار کردن ارتباط با محیط است (حقیقی، ۱۳۹۸). احساس سرزنده بودن، رابطه نزدیکی با شادکامی دارد (باستیک، ۲۰۰۳). سرزندگی یک تجربه ی درونی است که سرشار از انرژی می باشد. گاهی سرزندگی در یک موقعیت خاص یا بعد از انجام اتفاقی خاص در فرد شکل می گیرد و یک حس فراتر از برانگیختگی، فعال بودن است. در روانشناسی سرزندگی به معنای داشتن انرژی روحی و جسمی است که بشر همواره احساس سلامتی، شور و شوق و انرژی می کند (ریان و فردریک، ۱۹۹۷). سرزندگی میتواند در فضاهای مختلفی وجود داشته باشد که عوامل مختلفی را شامل می شود و در هر فرهنگ و جامعه می تواند معانی متفاوتی داشته باشد (جدول ۴).

جدول ۴- عوامل موثر بر حس سرزندگی از دیدگاه نظریه پردازان (ماخذ: نگارنده)

ردیف	نام نظریه پرداز	سال	عوامل موثر بر حس سرزندگی
۱	جین جیکوبز	۱۳۸۶	برای ایجاد بالا بردن سطح شادی و سرزندگی باید اجزای شادی شناخته شود. شادی و سرزندگی شامل سه جزء عوامل ژنتیکی، شرایط محیطی و فعالیت آگاهانه می باشد. سرزندگی شامل تنوع کالبدی، کاربری و فعالیت ها می باشد.
۲	کوبین لینچ	۱۳۸۹	سرزندگی شامل چند بخش می باشد که می توان به بقاء، سازگاری، ایمنی، سلامتی و ثبات بیولوژیکی اشاره کرد
۳	چالز لاندیری	۲۰۰۰	سرزندگی چهار رویکرد می باشد که شامل سرزندگی اقتصادی، اجتماعی، محیطی و فرهنگی می باشد. به اعتقاد او نه عامل بر سرزندگی تاثیر می گذارد که شامل تراکم مفید افراد، تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، ظرفیت و رقابت، خلاقیت و اشتراک، هویت و تمایز می باشد.
۴	پامیر	۲۰۰۷	عوامل موثر بر سرزندگی یک فضا، موقعیت مکانی، اندازه مکان، برنامه ریزی مکان و طرح مکان می باشد.

۳-۴-۱- عوامل موثر در سرزندگی محیطی

سرزندگی محیطی به معنی انواع مختلف فعالیت ها در عرصه های همگانی و سازش با فضا می باشد (گلکار، ۱۳۷۹). محیطی هایی سرزنده هستند که در آن فعالیت های اجتماعی و اختیاری در سطح زیادی از زمان جریان دارد (گل، ۱۹۹۶). سرزندگی محیطی با سیستم سلامت فیزیکی، اجتماعی، ذهنی و رشد شخصی افراد رابطه دارد و توانایی از بین بردن مشکلات و پیشرفت کردن و رونق بخشیدن را دارد (فلاح منشادی، ۱۳۹۱) (جدول ۵).

جدول ۵- عوامل موثر در سرزندگی محیطی (ماخذ: نگارنده)

با در نظر گرفتن عوامل فضایی در طراحی محیط می توان محیطی را ایجاد کرد که مورد پسند ساکنان و همچنین تامین کننده نیازهای آنان باشد (عباس زادگان و سرپندی فراهانی، ۱۳۹۱). معیارهای ارزیابی سرزندگی فضایی در محیط شامل نفوذ پذیری، تنوع، خوانایی، انعطاف پذیری، گوناگونی، سلسه مراتب، تناسب پذیری، تمایز، تشابه و تداوم-تحول می باشد.	بعد فضایی
فضاهای سکونتی دارای محتوا و فرم هستند. مجموعه های مسکونی علاوه بر کالبد، دارای کیفیت بصری نیز هستند (راودراد و محمودی، ۱۳۹۴). و معیارهای ارزیابی آن شامل زمینه ی فرهنگی و اجتماعی، غنای حسی، دلپذیری، تعلق و نظارت افراد.	بعد اجتماعی-فرهنگی
سرزندگی کالبدی به معنی خصوصیتی است که بنا را از دیگر فضاها جدا می کند. این خصوصیات به گونه ای هستند که در هر حالی در تکامل و تحول اند و در نتیجه به یک کل منجر می شوند (میرمقتدایی، ۱۳۸۳). معیارهای ارزیابی بعد کالبدی سرزندگی در محیط شامل زمینه کالبدی، خوانایی، ماندگاری و نما می باشد.	بعد کالبدی
ویژگی مهم سرزندگی محیطی، انواع مختلف عملکرد هاست (پاکزاد، ۱۳۸۹). از دیگر ویژگی سرزندگی محیطی کارایی می باشد (پورمحمد و نژاد ستاری، ۱۳۹۰).	بعد عملکردی-اقتصادی
شبکه ارتباطی، در کالبد سکونگاه ها اثری زندگی بخش دارد (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۰). معیارهای ارزیابی بعد ارتباطی شامل دسترسی، سرعت و حرکت، ارتباط، انعطاف پذیری و شادی بخش بودن.	بعد ارتباطی
نیازهای ضروری انسان مترادف با کیفیت محیط زیست می باشد. میان سرزندگی و محیط زیست ارتباط نزدیکی وجود دارد (لی و مودون، ۲۰۰۴). زندگی انسان ها کاملا با محیط فیزیکی مرتبط است. کیفیت محیط زیست برای سلامت و زیبایی بشر ارزش زیادی دارد (ژو، ۲۰۱۲). ازدیدگاه پورمحمدی مطلوبیت ملاکی است که حفاظت از عوامل طبیعی، فضاهای بکر و چشم اندازها در آن مورد توجه قرار می گیرد و همین دلیل باعث اهمیت فضاهای سبز می شود (دای ایتال، ۲۰۱۴).	بعد اقلیمی

۴-۳-۲- معیارهای تحقق حس سرزندگی

سه مولفه ای که از عوامل جذب کننده ی افراد به فضاهای زیستی می شود شامل مولفه کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی است که از موثر ترین مولفه ها در ایجاد حس سرزندگی می باشد (جدول ۶).

جدول ۶- مولفه های ایجاد حس سرزندگی (ماخذ: نگارنده)

ردیف	مولفه های ایجاد حس سرزندگی
۱	عوامل کالبدی تنوع عملکرد، کیفیت فضا، دسترسی، تنوع کاربری، نورپردازی، مبلمان فضایی و سیمای شهری
۲	عوامل اجتماعی تعاملات اجتماعی، روابط همسایگی، امنیت اجتماعی و محرمیت
۳	عوامل زیست محیطی اقلیم، آب نما و گیاهان

۴-۴- سرزندگی در معماری

رسالت معماری، بهبود بخشیدن وضعیت زیستی انسان از طریق بالا بردن کیفیت فضا می باشد. این موضوع زمانی تحقق پیدا می کند که علاوه بر جنبه های عملکردی و زیبایی شناختی، بلکه نیازهای روانی انسان ها را نیز برآورده کند. سرزندگی یک کیفیت از معماری مطلوب می باشد تا حس نشاط و شادی را به ساکنین فضا منتقل کند. سرزندگی در معماری باعث افزایش کیفیت فضا شده و گروه های مختلف افراد را در فضاها جذب می کند. ساختار و کیفیت هندسه ی بنا تاثیر زیادی بر کالبد دارد. عواملی مانند عناصر طراحی، نظم، بی نظمی، تناسبات، ترکیب احجام و اشکال در زیبایی شناختی معماری تاثیر گذار هستند. یکی از نیازهای افزایش حس سرزندگی در یک فضا، ایجاد جذابیت و به وجود آوردن یک محیط جذاب می باشد. زمانی که انسان در یک فضا احساس آرامش کند، حس سرزندگی در او افزایش پیدا می کند (غضنفری و آرزو، ۱۳۹۷).

۵- بررسی نمونه های موردی

محدوده مورد مطالعه شهر ساری و موضوع مورد مطالعه سرزندگی در فضاهای نیمه باز مسکونی می باشد. دو آپارتمان با معیار وسعت، چشم انداز، نور طبیعی، سبزینگی انتخاب شدند.

آپارتمان مسکونی اول شامل ۷ طبقه است. ۵ طبقه ی اول آن شامل ۱۵ واحد و دو طبقه ی آخر ۴ واحدی است و در مجموع شامل ۱۹ واحد می باشد. واحد انتخاب شده در طبقه ی ۷ و شامل یک تراس در قسمت نشیمن و مساحت آن ۲۵ مترمربع می باشد. تراس در جهت جنوب غربی و در نمای اصلی ساختمان واقع شده است (تصویر ۱ - ۲).

تصویر ۱- تصویر هوایی از ساختمان اول (ماخذ: نگارنده)

تصویر ۲- تراس ساختمان اول (ماخذ: نگارنده)

آپارتمان مسکونی دوم شامل ۴ طبقه است و در مجموع ۸ واحد می باشد. تراس در طبقه ی ۴ در قسمت نشیمن و مساحت آن ۶ مترمربع می باشد. تراس در قسمت غربی و نمای جانبی ساختمان واقع شده است (تصویر ۳ - ۴).

تصویر ۳- تصویر هوایی از ساختمان دوم (ماخذ: نگارنده)

تصویر ۴- تراس ساختمان دوم (ماخذ: نگارنده)

۶- نتایج تحقیق

طبق تحقیقات، بیشترین فعالیتی که در تراس نمونه موردی اول انجام می شود بدلیل وسعت، منظر مناسب و حریمیت، اوقات فراغت است و بعد از آن فعالیت هایی مانند آشپزی، بازی کودکان، غذا خوردن، دورهمی خانوادگی، خشک کردن لباس، خوابیدن و مطالعه می باشد (تصویر ۱-۲). در نمونه موردی دوم بیشترین فعالیتی که در تراس انجام می شود نگهداری گیاهان و بعد از آن مطالعه می باشد (تصویر ۳-۴) (جدول ۷).

جدول ۷- نتایج تحقیق (ماخذ: نگارنده)

نتیجه تحقیق		معیار سرزندگی
در این تراس با توجه به مساحت کافی از گیاه استفاده نشده است.	ساختمان اول	گیاه و سبزی‌نگی
استفاده از گیاهان در تراس باعث سرزندگی، کنترل دید از بیرون، ایجاد حریمیت، جلوگیری از سروصدا شده است.	ساختمان دوم	
قسمت‌هایی از تراس دارای افتاب گیر بوده و قسمت‌هایی از آن که در عمق وجود دارد به ایجاد سایه و کنترل شرایط اقلیمی کمک میکند و همین امر موجب تنوع و سهولت در انجام فعالیت‌ها می‌شود.	ساختمان اول	آسایش اقلیمی
این تراس بدلیل برخورداری از نورگیر خوب برای نگهداری و رشد گیاهان و ایجاد فضایی سرزنده و دنج برای افراد خانواده می‌باشد.	ساختمان دوم	
این تراس بدلیل برخورداری از مساحت کافی، هندسه مناسب امکان تجمع همه افراد خانواده در تراس و وجود مبلمان برقراری تعاملات بین افراد خانواده و تنوع همزمان فعالیت‌ها وجود دارد.	ساختمان اول	مساحت، هندسه، تناسبات
این تراس به دلیل عدم مساحت کافی و عدم قرار گیری مبلمان کافی امکان تجمع و تعاملات افراد خانواده در تراس وجود ندارد.	ساختمان دوم	
با توجه به مساحت کافی امکان انجام فعالیت‌های مختلف مانند گذراندن اوقات فراغت، بازی کودکان، مطالعه، دوره‌های خانوادگی امکان پذیر است.	ساختمان اول	تنوع فعالیت
این تراس بدلیل نبود مساحت کافی تنوع فعالیت‌هایی در آن وجود ندارد.	ساختمان دوم	
این تراس بدلیل ارتفاع مناسب جانپناه و عمق مناسب تراس و عدم دید از همسایگی به داخل باعث ایجاد حریمیت و امنیت می‌شود.	ساختمان اول	ایمنی، امنیت، حریمیت
با توجه به ارتفاع مناسب جانپناه از نظر ایمنی مناسب و وجود پوشش گیاهی از دیدهای مزاحم جلوگیری می‌کند.	ساختمان دوم	
ارتفاع زیاد ساختمان از صداهای مزاحم جلوگیری کرده و باعث دنجی و خلوتی این فضا می‌شود.	ساختمان اول	صدا، دنجی، بو
این تراس بدلیل استفاده از گیاه باعث کنترل صدا و بوی گیاهان باعث سرزندگی در این فضا می‌شود.	ساختمان دوم	

۷- نتیجه‌گیری

امروزه مهم‌ترین نتایج تلاش‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی انسان، شهرها محسوب می‌شود و در نظر گرفتن روابط انسان بر کیفیت و ارتقای محیط‌های مسکونی احساس می‌شود. فضاهای باز در مجتمع‌های مسکونی به عنوان اولین و اصلی‌ترین فضاهای سکونتگاهی است و می‌توان کیفیت و سرزندگی را در این فضاها احساس کرد ولی با توجه به افزایش مجتمع‌های مسکونی، فضاهای باز به تراس‌ها و بالکن‌ها برای ساکنین ایجاد شده است و کاربرد از طریق فضاهای نیمه باز می‌تواند با محیط بیرونی ارتباط برقرار کند. این پژوهش با بررسی عوامل موثری که بر رابطه‌ی انسان و محیط و میزان اهمیت و مطلوبیت آن‌ها در فضای نیمه باز آپارتمان‌های مسکونی و امکان ایجاد عوامل موثر سرزندگی بر کیفیت زندگی استفاده‌کنندگان با این فضاها انجام شده است. با دل‌بستگی و حس تعلق مکان به محیط زندگی، انسان‌ها می‌توانند سرزندگی را احساس کنند. یکی از مهم‌ترین عواملی که در محیط‌های مسکونی اهمیت دارد رضایتمندی ساکنان از فضای سکونتی‌شان است. با بررسی مولفه‌های رابطه بین انسان و محیط مشخص شد که فعالیت‌هایی مانند دوره‌های خانوادگی سهم زیادی را به خود اختصاص داده است. برای نزدیک کردن فضای نیمه باز به فضای سکونتی باید این فضا را منعطف طراحی کرد تا در برگیرنده‌ی فعالیت‌های مختلف استفاده‌کنندگان باشد و این تنوع فعالیت‌هایی به عوامل مهمی مانند مساحت، تناسبات، منظر، نورگیری، امنیت و حریمیت بستگی دارد. در ساختمان اول فضای نیمه باز با وجود مساحت کافی، عدم سبزی‌نگی آن احساس می‌شود که گیاه به تنهایی باعث افزایش حس سرزندگی در کاربر می‌شود. در ساختمان بررسی شده دوم با وجود تنوع گیاهی، بدلیل عدم مساحت کافی برای تنوع فعالیت‌ها امکان پذیر نمی‌باشد که انجام فعالیت‌های متنوع باعث افزایش حس سرزندگی می‌شود (جدول ۸).

جدول ۸- بررسی سرزندگی در فضای نیمه باز مسکونی (ماخذ: نگارنده)

مولفه‌های تاثیرگذار سرزندگی در بررسی فضای نیمه باز مسکونی	
مولفه کالبدی	معیارهایی همچون: مساحت، جهت‌گیری، تناسبات، چیدمان فضا، محصوریت، هندسه
مولفه ادراکی	معیارهایی همچون: حریم، دید و منظر، بو و صدا، خلوت، حس تعلق و مکان، رضایتمندی، گیاه و سبزی‌نگی، جلوه بصری
مولفه اجتماعی	معیارهایی همچون: تعامل با فضاهای عمومی، امنیت، تعاملات افراد خانواده
مولفه عملکردی	معیارهای همچون: انعطاف‌پذیری، فعالیت‌ها، آسایش اقلیمی

منابع

۱. احمدی سارا، حبیبی میترا، (۱۳۹۸)، «بازشناسی مفهوم سکونت در سکونتگاه های خود برانگیخته مبتنی بر تجارب جهانی»، فصلنامه علمی-پژوهشی معماری و شهرسازی، شماره ۸۷، صص ۵۹-۸۴.
۲. بنیانی فاطمه، معمارضیا کاظم، حبیبی امین، فتاحی کاوه، (۱۳۹۷)، «پیوستگی فضایی در گذار از فضای باز به بسته»، فصلنامه علمی-پژوهشی اندیشه معماری، شماره ۴، صص ۶۳-۷۶.
۳. بهزادفر مصطفی، قاضی زاده سیده ندا، (۱۳۹۰)، «حس رضایت از فضای باز مسکونی نمونه مورد مطالعه: مجتمع های مسکونی شهر تهران»، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳، صص ۱۵-۲۴.
۴. خلخالی سیده زهرا، آیوازیان سیمون، (۱۳۹۹)، «بررسی عوامل موثر بر رضایت مندی ساکنان از مجتمع های مسکونی، مورد مطالعاتی: مجتمع مسکونی دانشگاهیان الهیه»، معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۳۲، صص ۶۷-۸۰.
۵. زرکش افسانه، (۱۳۹۰)، «مفهوم فضای نیمه باز در معماری»، کتاب ماه هنر، شماره ۱۵۵، صص ۹۲-۱۰۱.
۶. شاهپوری فرناز، مضطرزاده حامد، (۱۴۰۱)، «بررسی نحوه تعامل کاربر و فضای نیمه باز در واحدهای مسکونی معاص»، فصلنامه اندیشه معماری، شماره ۱۲، صص ۱۳۳-۱۴۹.
۷. شهبازی مهرداد، یگانه منصور، بمانیان محمدرضا، (۱۳۹۸)، «غریبالگری عوامل سرزندگی محیطی در فضاهای باز مجموعه مسکونی شهر تهران با استفاده از تکنیک فازی»، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۵۴، صص ۱۴۷-۱۶۸.
۸. عمید حسن، (۱۳۸۹)، «فرهنگ فارسی عمید»، چاپ اول، تهران، راه رشد.
۹. فلاح منشادی الهام، حبیبی سارا، روحی امیر، (۱۳۹۱)، «پیاپی راه های شهری، از ایده تا عمل، ارزیابی پیاده راه بازار شهر تهران»، مجله نامه معماری و شهرسازی، شماره ۹، صص ۴۵-۶۳.
۱۰. کشاورز امیر، مولوی حسین، کلانتری مهرداد، (۱۳۸۷)، «رابطه بین سرزندگی و ویژگی های جمعیت شناختی با شادکامی در مردم شهر اصفهان»، مطالعات روانشناختی، شماره ۴، صص ۴۵-۶۴.
۱۱. مداحی سید مهدی، اسفندیانی مقدم الهه، عباسی لیلا، بمانی نائینی مونا، (۱۳۹۷)، «قیاس تحلیلی نقش فضاهای نیمه باز مسکونی بر شکل گیری شیوه زندگی و نظام رفتاری ساکنان در خانه های بومی دیروز و مسکن امروز، مورد مطالعاتی: شهر مشهد»، فصلنامه معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۲۵، صص ۱۴۹-۱۶۱.
۱۲. معین محمد، (۱۳۶۳)، «فرهنگ فارسی معین»، چاپ اول، تهران، انتشارات امیر کبیر.
۱۳. مولایی هشجین مهسا، کریمی آذری امیررضا، کریمی باقر، مهدی نژاد جمال الدین، (۱۴۰۰)، «تحلیل و ارزیابی شاخص های کالبدی موثر بر سرزندگی، مطالعه موردی: مجتمع های مسکونی شهر رشت»، فصلنامه علمی مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، شماره ۱، صص ۱۲۵-۱۳۸.
14. Arnoboldi, M. Garbagnati, E. (1971). Genesi della forma. Marsilio.
15. El-Sharkawy, H. (1985). Territoriality: A model for architectural design. University microfilms.
16. Francis, M. (2003). Urban open space: Designing for user needs. Island press, Washington D.C.
17. Gehl, J. (1996). Life between buildings: using public space. Third edition, Copenhagen: Arkitektens Forlag.
18. Kooshali, A. Parvizi, R. Karimi Azeri, A. and Hosseini, S. (2015). The role of nature (Green space) in parallel with promotion of relaxation and satisfaction of residents of residential complexes. Proseida – Social and behavioral sciences. 202: 361-372.
19. Krier, R. (2010). Architectural composition. Edition Axel Menges.
20. Mortezaazadeh, H. Sajjadi, Kh. (2019). Explaining the effective features of open and semi – open spaces in availability and increase of social interactions in residential complexes. International Journal of architecture and urban development. 34: 67-76.
21. Neshandar Asli, M. (2018). Design of residential complex in order to increase quality of life with emphasis on open and semi – open private spaces. Ukarimian Journal of ecology. 3: 349-355.
22. Ryan, R. Frederick, C. (1997). On energy, personality and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well – being. Journal of personality. 65: 529-565.